

Baakster Hanneke Baggermans-van Gemert (1860-1937)

*Enige tijd geleden hoorde ik van Ad Otten dat de gemeente Gemert-Bakel van plan was 'op de Doonhèëj' een aantal straten te tooien met vrouwennamen en dat volgens hem de namen van vroedvrouwen daarvoor zeker in aanmerking moesten komen. Ik ben dat helemaal met hem eens, temeer omdat mijn grootmoeder van moederszijde, Johanna Baggermans-van Gemert (*12-01-1860 - †03-12-1937) lange tijd gewerkt heeft als baakster oftewel 'goej vraow in Gímmert èn ok in de Píl'. Een portret op basis van een interview met Hanneke's dochter.*

Toen ik op 11 november 1937 geboren werd, heeft Hanneke mij nog in haar armen gehad. Helaas overleed ze nog geen maand later, zodat ik de Gímmerse taol niet van haar persoonlijk heb geleerd, maar gelukkig wel van één van haar jongste dochters, Anna Vos-Baggermans (1900-1985), mijn moeder dus, en natuurlijk van mijn vader Jan Vos (1902-1991) en talrijke anderen. Over baakster Hanneke Baggermans-van Gemert ben ik het een en ander te weten gekomen op 16 februari 1982, toen ik mijn moeder Anna Vos-Baggermans interviewde in haar bejaardenwoning op het erf van Pandelaar 94 (mijn geboortehuis). Mijn moeder was toen 81.

Zij vertelde mij dat haar moeder de zorg had over meer dan twaalf kinderen en bovendien ook nog jarenlang ging bakeren. Haar echtgenoot was Petrus Johannes Baggermans, huiswever, bijgenaamd 't Pestürke, omdat hij kinderen met een achterstand hielp door hen de catechismus

te overhoren. De familie Baggermans heeft op allerlei plaatsen in Gemert gewoond (*mènse verheusde vruuger al vùr'ne staojver!*), maar toen Hanneke als *wíw* overleed in 1937, woonde ze in de oude marechausseekazerne *óp 't Bindersánd*, waarschijnlijk 't *skonste* adres waar ze ooit *geheusd* heeft. Mijn moeder herinnerde zich ook dat het gezin in haar lagerschooltijd tegenover *de Kejzersbòs* aan het begin van *d' Aaw Straot* heeft gewoond.

Hierna vertelde mijn moeder verder over haar moeder Hanneke. Toen Hanneke 50 was, dus in 1910, vonden haar oudere kinderen (die ondertussen ook al wat verdienden) dat ze maar eens moest ophouden met bakeren, want ze kreeg ernstig bronchitis. Mijn moeder vertelde: *Toen ha ze al 'nen hille rits óp de rééj ston die ze dan moes gon doen èn toen zén de kéndér dè óvveral af gon zégge: 'Ge moet 'n aander baakster gon vraoge, want óns moeder mög 't nie mír'.*

Toen moes ze mār taojsblieje, mār toen begonne ze óp d'n duujr wír óp 't Huukske (de concurrentie!) èn toen ha ze d'r wír énkele án-genomme. 'Òch, Hanneke, kaomde gaj naw mār, die aander,

dor hébbe oew zonne skrik van: Èn óns moeder skrif dè óp. Èn dè han ze (d.w.z. de oudere kinderen) wír gevónde èn dan zín de awdste kènder: 'Naë moeder, gaj got nie mír' èn toen ginge ze dè afzégge. Züvventien jaor hé ze 't gedon. (Èn tante Mij, 'n zeuster van d'r, hég 't ok gedon óp De Dónk).

Hanneke zal dus omstreeks 1893 met haar baaksterswerk begonnen zijn en omdat mijn moeder Anna in 1910 zelf nog een schoolmeisje was *baj de nōnne óp de Naazerètskool*, vroeg ik haar of dat al was voordat zij geboren was. Ze zei: *Jao, ik ging no skool... èn as ik dan taojskwam, èn ze wás nie taojs, dan haa 'k kaoj zin, ...èn dan zí ónze vadder aaltejd: 'Die héb ik aojtgewaase èn óp de héég gehange'. En dan worden ik kaod èn dan stampten ik óp de grónd èn vroeg: Wor is óns moeder? 'Die kómt daolek wél taojs', zit ie. Ik héb baj óns taojs nooit dè woord 'bevalleng' gehèurd, want dè worden nie gezíd; óns moeder waor 'ewég'.*

Over bevallingen werd tegen kinderen in die tijd (en nog heel lang daarna!) nooit gesproken! Ik wilde graag weten hoe mijn grootmoeder aan haar kennis

over bevallingen was gekomen. Dè héb ik látter gehèurd. Dòkter de Kaojper (1841-1929) hé ze dè gelaërd èn ok hoe ze wás. Óns moeder waar haël naaw d'rán, die góng d'r haand waase, èn al die dinge maër, ze wás 'r haël zaojneg óp. Ze hét 'm veul naachte laote slaope. Ze hé oijt drij bevalenge gehad ír haj d'r wás. Óns moeder wás 'ne kaër baj de dèrde bevalleng èn toen zít ie: 'Verdomme, ik heb je overal na moeten rijden en elke keer ben je weg!' Toen wás ze baj de dèrde bevalleng en toen tròf ie ze wír!

En waar moest ze dan overal heen als er een bevalling was? Dor de mènse zaote, dor de vraow zo wejt wás; dè worde van tevùrren al besprooke. Moest ze dan naar de Peel en zo? Jao. Toew óns Laën (een iets oudere zus) geborre wás, die ze nõg laang zèèlf voedde, moes ze óns Laën meeneeme, èn toen kómt 'r 'nen boewr heur mí de kaar óphaole èn toen moes de wiejg ok óp de

kaar, èn toen is ze snaachs geblívve tòt 't afgewèrkt wás, èn smèèrges braocht ie d'r mí de kaar taojs, èn óns Laën zaot dan in de wiejg, mooj óndergestòpt èn die mòg ok mee óp de kaar.

En was dat ook 's nachts, bij nacht en ontij, als het donker was?

Jao, òch Gòd jao, ze moes 'r snaachs dik aojt, már jè, dè hürde waj nie, want waj slijke daor ok óp de ópkaomer in d'Aaw Straot, dè hürde we nie, már ínne kaër is 'r ínne gekòmmen, èn dè hé ze toen vertèéld

toen we awer waore, èn toen zí ze tíggen 'm: Jao, waacht már – 't waar midden in de nacht, óns moeder ha gínne skrik – dan gou 'k mee. 'Dèùrfde gaj dè?' zít ie tíggen óns moeder, 'mí maj meegon? Ge wít tòch wél dèè 'k 'ne koje naam héb?', zít ie tíggen d'r. Gínnen ínne wor ik skrik van héb, want as ge me te noo kaomt, dan zal ik oew wél zooë ántaakele, dè ze 't vort al z'n laëve kanne zien! Ik héb 'r gín moeje mí gehad, haj liejp mí maj te voewt, die mèn's' (óns moeder liejp aald te voewt, 'ne fiets wás 'r 'nie), die mèn's nívvèn d'r,

èn zooë zén ze no die vraow gegon èn hoe ze no haojs gekòmmen is? 't Zal wél mèèrge gewíst zén, èn toen is ze gewoon no haojs gekòmme, alles te voewt, már no de Pil ging ze nie, dè waor te wejt. Ën mí dökter de Kaojper as ie dan 's oojt meeging, dan kós ze mee mí dökter de Kaojper.

Wanneer ging Dr. Johannes Cornelis Kuijper (1841-1929) een bevalling doen, alleen maar als het heel erg was of...?

Vürdè óns moeder baakerde, dan moes ie no de bevallenge, die moes alle bevallenge doen; dor wás ie nie slèècht in, in bevallenge, dökter de Kaojper, már van ziektes wis ie nie veul af.

En wat was zijn bekendste geneesmiddel of wat hij altijd zei?

Pappe èn nat haawe, aald pappe.

Je moeder, kwam die ooit bij hem thuis (in Villa Polder)?

As 't noddeg waor, anders nie. Ze kwaome baj heur zégge wanaer de bevalleng waor, èn as ze

dan án de gang waore, kwaame ze dè baj heur zégge, hè. 'We dénke dè ze án d'n tejd is' èn óns moeder wis 't ok wél zowa, dè 't d'n tejd wás. Óns moeder zí dan: As 't zo wejt is, lèt 't már weete, dan bèn ik 'r zooë. Zooë! Már dan moes ze looëpe, allemol looëpe.

Kun je schatten hoeveel kinderen ze ter wereld heeft gebracht?

Naë, dè kaande nie, hè. Már ze ging veul mí die kènder aojt Gimmert no d'n doop èn toen hé kapelaon Van Dorre tíggen d'r gezíd: 'Zeg moeder, ik heb 't eens nagekeken, je moet nog enkele kinderen op de wereld brengen, en dan heb je er al duizend op de wereld gezet' – èn dè in die zùvventien jaar! Jao, ze wás dik 'meter', dénk ik, want van Door de Snèèjer (een voormalige pas-toorsmeid), d'r was ze ok peettante van.

Hanneke ging dus ook vaak mee naar de doop van een kind – toen vlak na de geboorte! – als de buurvrouw, vaak ook met talrijke kinderen, geen tijd had.